

УДК 001.891:008:316.356.4(477)

DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.1.24>

Довганик Олесь Ігорович,
аспірант кафедри культурології
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
orcid.org/0000-0002-7429-2013

ПРОБЛЕМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ Й ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ В СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

У дослідженні здійснюється загальна характеристика й аналітика наукових розвідок, які стосуються проблематики політики пам'яті й української ідентичності. Визначаються основні змістовно-структурні переваги та прогалини в наукових дослідженнях з тематики ідентичності. Розкриваються основні концептуально-тематичні виміри української ідентичності й політики пам'яті, які потребують подальшого наукового дослідження. Досягнення поставлених завдань відбувається на основі використання таких методів і підходів, як аналітичний, компаративний, системний, історіографічний. У статті простежено, що проблематика української ідентичності має міждисциплінарний характер і комплексно розроблена на теоретичному рівні в соціо-гуманітарних сферах знань. Продемонстровано, що найбільше розробленою проблематика української ідентичності й культури пам'яті постає в культурологічних і політологічних наукових розвідках. Визначено, що в наукових розвідках з тематики української ідентичності відбувається превалювання використання якісних методів дослідження. Виявлено, що проблематика політики пам'яті й української ідентичності ґрунтовно розроблена на теоретичному рівні. Розкрито, що дослідження з вивчення культури пам'яті й української ідентичності недостатньою мірою звертають увагу на емпіричний або практичний вимір вивчення вищевказаних феноменів. Простежено, що в соціогуманітарному знанні недостатньою мірою вивчаються такі аспекти ідентичності: з'ясування впливу історично-культурних міфів та архетипів на внутрішньо-змістовне розуміння ідентичності; здійснення типологізації різних видів соціокультурної ідентичності; виявлення особливостей динаміки функціонування й трансформації української ідентичності в період повномасштабної війни. Виявлено, що до основних сильних сторін наукових розвідок можна зарахувати такі: поліаспектний підхід до визначення феномену української ідентичності; багаторівневий підхід до визначення соціокультурних елементів, що детермінують специфіку української ідентичності; релевантна та комплексна репрезентація взаємозв'язку між культурою пам'яті й рівнем солідаризації української спільноти.

Ключові слова: українська ідентичність, історична пам'ять, меморативність, травматичний досвід, соціокультурний простір, дискурс, культурна політика, політика пам'яті.

Dovhanyk Oles',
Postgraduate Student at the Department of Cultural Studies
National University of Kyiv-Mohyla Academy
orcid.org/0000-0002-7429-2013

THE ISSUE OF UKRAINIAN IDENTITY AND MEMORY POLITICS IN SOCIAL AND HUMANITARIAN STUDIES: CURRENT STATUS AND PROSPECTS

The study provides a general description and analysis of scientific research on the issues of memory politics and Ukrainian identity. It identifies the main substantive and structural advantages and gaps in scientific research on the topic of identity. It reveals the main conceptual and thematic dimensions of Ukrainian identity and memory politics that require further scientific research. The objectives are achieved through the use of the following methods and approaches: analytical, comparative, systemic, and historiographical. The article shows that the issue of Ukrainian

© Довганик О. І., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

identity is interdisciplinary in nature and has been comprehensively developed at the theoretical level in the social sciences and humanities. It demonstrates that the most developed issues of Ukrainian identity and memory culture appear in cultural studies and political science research. It is determined that qualitative research methods prevail in scientific studies on the topic of Ukrainian identity. It is revealed that the issues of memory politics and Ukrainian identity are thoroughly developed at the theoretical level. It has been revealed that studies on the culture of memory and Ukrainian identity do not pay sufficient attention to the empirical or practical dimension of studying the above phenomena. It has been observed that the following aspects of identity are insufficiently studied in social sciences and humanities: clarifying the influence of historical and cultural myths and archetypes on the internal understanding of identity; typologizing different types of sociocultural identity; the identification of the dynamics of the functioning and transformation of Ukrainian identity during a period of full-scale war. The main strengths of scientific research include the following: a multifaceted approach to defining the phenomenon of Ukrainian identity; a multi-level approach to defining the sociocultural elements that determine the specificity of Ukrainian identity; a relevant and comprehensive representation of the relationship between the culture of memory and the level of solidarity of the Ukrainian community.

Key words: Ukrainian identity, historical memory, memoriality, traumatic experience, sociocultural space, discourse, cultural policy, politics of memory.

Українська ідентичність постає багатограним феноменом, який трансформується на основі впливу широкого спектру соціокультурних подій. Це свідчить про внутрішньозмістовну мінливість української ідентичності й актуалізує її вивчення в науково-академічному знанні. Значну роль у процесі формування та концептуалізації української ідентичності здійснює повномасштабна російсько-українська війна. Указана подія забезпечує трансформацію соціокультурної реальності, що здійснює вплив на змістовно-структурні компоненти української ідентичності. Зважаючи на це, важливість дослідження української ідентичності полягає в розумінні й усвідомленні динаміки розвитку української ідентичності в умовах війни.

Значну роль у процесі формування та функціонування ідентичності здійснює політика й культура пам'яті. Указані феномени сприяють формуванню ціннісно-світоглядних і поведінкових орієнтацій суспільства на основі ретроспективних і поточних соціокультурних процесів. Тому продуктивне поширення й актуалізація політики пам'яті на основі здійснення спільних ритуалів чи культурно-символічних практик сприяє високому рівню консолідації суспільства й ефективному розвитку держави. Це демонструє значну цінність досліджень, які стосуються вивчення ідентичності й політики пам'яті, оскільки останні постають фундаментальними складовими протидії українців загрозам, створених повномасштабною війною, розв'язаною росією.

Актуальність обраної тематики дослідження полягає в недостатньому рівні комплексного

та систематизованого вивчення наукових розвідок, які стосуються проблематики української ідентичності в період 2020–2025 років. Це демонструє важливість науково-академічної репрезентації тематичних і методологічних контекстів, які достатньо або неповною мірою досліджені в соціогуманітарному знанні.

Проблематика української ідентичності багатогранно та комплексно представлена в соціальних і гуманітарних науках. У межах запропонованого дослідження основна увага зосереджена на наукових розвідках, які вивчають політику пам'яті й культурно-символічні практики в процесі розуміння української ідентичності. До центральних наукових напрацювань, які ґрунтовно та систематизовано вивчають тематику ідентичності, можна зарахувати такі: «Філософські виміри української ідентичності: культурологічний та політологічний аспекти» (Цихуляк, Кравцов, Байрамова, 2025), автори І. Цихуляк, Ю. Кравцов, О. Байрамова; «Формування національної ідентичності зростаючої особистості в умовах воєнного стану: досвід експериментальної реалізації» (Журба, 2023), авторка К. Журба; «Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність» (Рафальський, Калакура, Калакура, Юрій, 2022), автори О. Рафальський, Я. Калакура, О. Калакура, М. Юрій; «Етнічність, ідентичність і культура як ключові поняття етнології та етнокультурології: аналітичний огляд досліджень» (Капелюшний, 2020), автор В. Капелюшний; «Концептуалізація соціокультурного феномену ідентичності в теоріях дослідників ХХ–ХХІ століття» (Довганик, 2025), автор О. Довганик.

У всіх вищевказаних наукових розвідках вивчається проблематика ідентичності, зокрема її типи, підходи, основні компоненти. Визначаються труднощі та проблеми формування української ідентичності в умовах російсько-української повномасштабної війни. Розкривається вплив на формування й трансформацію ідентичності соціокультурних подій, які відбувалися в історичній ретроспективі. З'ясовується специфіка розуміння української ідентичності крізь призму політологічної та культурологічної оптики.

Ключовими сильними сторонами вищезазначених наукових досліджень можна вважати такі: релевантне розкриття еволюції підходів до розуміння й визначення поняття «ідентичність»; комплексна аналітика впливу локальних і глобальних викликів на динаміку розвитку української ідентичності; застосування валідного міждисциплінарного підходу до розуміння феномена ідентичності. Незважаючи на якість змістовної частини вищевказаних наукових досліджень, до їх основних прогалин або неточностей можна зарахувати такі: незначний ступінь перевірки теоретичних висновків або узагальнень на практиці; відсутність спектрального розуміння й інтерпретації ідентичності; недостатній рівень вивчення ідентичності крізь призму постмодерного підходу. Тому важливим постає багатогранне вивчення ідентичності крізь призму символічно-культурних практик, які сприяють мобілізації та консолідації українського суспільства. Це сприятиме розширенню й доповненню результатів попередніх наукових досліджень, які стосуються проблематики культури пам'яті й української ідентичності.

Мета статті полягає у визначенні особливостей вивчення й перспективах дослідження тематики політики пам'яті й української ідентичності в науково-академічних публікаціях, здійснених у період 2020–2025 років.

Відповідно до мети, визначено такі завдання: з'ясувати основні цілі та результати наукових досліджень з проблематики української ідентичності й політики пам'яті; визначити рівень дослідження української ідентичності в різних гуманітарних і соціальних галузях знання; провести аналітику наукових розвідок з тематики політики пам'яті й української ідентичності.

У межах запропонованого дослідження здійснюється аналітика наукових розвідок

з тематики політики пам'яті й української ідентичності, які опубліковані в період 2020–2025 років. У цьому контексті звертаємо увагу, що виклад матеріалу обраних для аналізу наукових розвідок може охоплювати хронологічні рамки 1991–2025 років. Це зумовлено тим, що в сучасному науково-академічному знанні дослідники вивчають специфіку української ідентичності й політики пам'яті в історичній ретроспективі. До огляду джерел з тематики політики пам'яті й української ідентичності обрані лише наукові статті, які опубліковані українськими дослідниками у фахових наукових виданнях категорії А і Б за такими спеціальностями: культурологія; соціологія; психологія; історія; філософія. Зважаючи на тематичне поле дослідження, основна увага в процесі селекції наукових розвідок надавалася статтям, написаним українською мовою, де наявні такі ключові слова: політика пам'яті; ідентичність; українська ідентичність; історична пам'ять; соціокультурні трансформації; комеморативність; громадянська ідентичність.

Здійснення дослідження з тематики ідентичності й політики пам'яті передбачає аналітику 14 наукових статей, опублікованих в українських або міжнародних акредитованих наукових журналах. Репрезентовані дослідження можна диференціювати на основі їх дослідницького фокусу на два напрями. До першого зараховуються дослідження, які роблять основний акцент на вивченні тематики української ідентичності. У свою чергу, до другого можна зарахувати наукові розвідки, які стосуються дослідження політики пам'яті.

У контексті проведення історіографічної розвідки з тематики української ідентичності й політики пам'яті важливим постає уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження. Зважаючи на це, пропонуємо здійснити характеристику таких понять: політика пам'яті; культура пам'яті; комеморативність; культурно-символічні практики; колективна травма; національна ідентичність.

Політика пам'яті являє собою один зі способів або стратегій формування спільних уявлень суспільства чи його окремих груп про ретроспективні соціокультурні процеси (Литвиновська, 2024). Вона (політика пам'яті) сприяє утвердженню певного типу ціннісно-культурних орієнтацій у суспільстві. Останні відіграють

роль ідеологічних фреймів або оптик, що забезпечують певний спосіб розуміння чи інтерпретації певних подій. Важливою складовою політики пам'яті постає її нормативно-правове утвердження та поширення в діяльності різноманітних національних або соціальних групах на загальнодержавному або регіональному рівнях (Іваненко, Кривошеїн, 2022). У цьому контексті важливим постає колегіальне й консенсусне обрання громадянами певної держави основних подій, діячів, міфів, які репрезентуються на основі різноманітних комеморативних практик.

Культура пам'яті являє собою сукупність символічно-нормативних елементів, які забезпечують формування ідентичності певної спільноти на основі спільного уявлення про соціокультурні події в історичній ретроспективі (Климончук, 2020). Поширення культури пам'яті в суспільстві сприяє консолідації народу навколо спільних подій, які сприяли формуванню певного народу (Стрільчук, 2024). Комеморативність постає процесом ушанування певною спільнотою осіб, які були учасниками соціокультурної події локального або загальнонаціонального значення (Чупрій, Кан, 2020). Функціонування комеморативності в практичній площині відбувається в культурно-символічних практиках. Вони забезпечують формування спільної колективної пам'яті про історично-культурні процеси народу (Churpina, Sevruk, Sokolovska, 2024).

Національна ідентичність являє собою відчуття належності особи до певного народу (Кіндратець, Сергієнко, 2023). Конструювання та поширення вищевказаного типу ідентичності здійснюється на основі спільності ціннісно-світоглядних і культурних орієнтацій. Національна ідентичність забезпечує втілення певних архетипів або міфів, які притаманні та колективно визнані певною спільнотою (Бундак, Понедельник, 2024). Вона забезпечує формування певного типу розуміння реальності на основі надання змісту об'єктам або процесам реальності.

Фундаментальними складовими реалізації політики пам'яті та формування колективної ідентичності в емпіричному вимірі постають культурно-символічні практики (Федорченко, Воропаєва, Авер'янова, 2025). Вони проявляються в загальносуспільній або індивідуальній

діяльності на основі здійснення соціокультурних ритуалів, наприклад відзначення днів жалоби чи національних свят. Останні сприяють трансляванню або трансформації уявлень осіб стосовно історично-культурних подій. У цьому контексті звертаємо увагу, що завдяки символічно-культурним практикам відбувається доповнення й розширення колективної свідомості певного народу (Федорченко, Воропаєва, Авер'янова, 2025). Вони охоплюють релігійно-міфологічне мислення та репрезентуються через культурно-мистецькі твори.

Колективна травма постає значним деструктивним переживанням народом певної події або процесу, що має екзистенційний характер (Кириченко, 2024). Вищезазначений тип травми наявний у символічно-культурному вимірі спільноти та може передаватися від одного покоління до іншого без прямої участі осіб у травматичній події. Вона може здійснювати вплив на трансформацію історично-культурної пам'яті або зміну змістових елементів ідентичності (Воропаєва, 2020).

Ураховуючи загальну характеристику вищевказаних понять, пропонуємо здійснити класифікацію досліджень з тематики української ідентичності й політики пам'яті. Варто здійснити вказану диференціацію на основі критерію змістового наповнення наукових досліджень. Це дасть змогу продемонструвати взаємозв'язок між дефініціями та науковими розвідками дослідників. Зважаючи на це, можна простежити належність дослідників до широкого спектру тематичних вимірів наукових розвідок, а саме:

- а) політика пам'яті (Ю. Литвиновська, В. Іваненко, В. Кривошеїн);
- б) культура пам'яті (В. Климончук, Л. Стрільчук);
- в) комеморація (Л. Чупрій, Д. Кан, Н. Чупрінова, І. Севрук, Ю. Соколовська);
- г) культурно-символічні практики (І. Федорченко, Н. Авер'янова);
- д) колективна травма (Т. Воропаєва, В. Кириченко);
- е) національна ідентичність (О. Кіндратець, Т. Сергієнко, О. Мендрін, О. Бундак, Л. Понедельник).

Розглянувши різноманітні дослідницькі траєкторії вивчення української ідентичності й політики пам'яті, пропонуємо здійснити

прецизійний огляд наукових напрацювань вищевказаних інтелектуалів. Тематика колективної ідентичності українців ґрунтовно розроблена в наукових розвідках І. Федорченка, Т. Воропаєвої, Н. Авер'янової, В. Дияка, К. Тушко. Вищевказані дослідники розкривають основні причини виникнення української ідентичності та специфіку її функціонування за часів незалежності (Федорченко, Воропаєва, Авер'янова, 2025). З'ясовують внутрішньозмістові зміни, які відбуваються в національній ідентичності українців на основі впливу глобальних і локальних соціокультурних процесів. Визначаються основні проблеми множинного розуміння ідентичності в умовах повномасштабної російсько-української війни. У межах наукових розвідок дослідники застосовують міждисциплінарний (інтегративний) науково-методологічний інструментарій для вивчення української ідентичності (Дияк, Тушко, Волобуєв, 2024). Це дає змогу здійснити комплексний огляд впливу широкого спектру соціокультурних факторів на українську ідентичність.

На думку дослідника І. Федорченка, соціокультурні елементи в державі постають фундаментальними каталізаторами формування колективної української ідентичності. До соціокультурних компонентів можна зарахувати такі: історична пам'ять, релігія, культурна спадщина (традиції), мова, економічний добробут, політична стабільність. Вони забезпечують функціонування двох взаємопов'язаних процесів. З одного боку, соціокультурні елементи сприяють конституюванню певної цілісності або визначеності української ідентичності; з іншого – трансформації, оновленню й розширенню конфігурації української ідентичності (Федорченко, Воропаєва, Авер'янова, 2025). Вищевказані дослідники стверджують, що в період 2022–2024 років спостерігається різна динаміка розвитку й трансформації соціокультурних елементів української ідентичності. Це зумовлено тим, що повномасштабна війна постає подією, яка продукує нелінійність і невідомість розвитку елементів української ідентичності (Дияк, Тушко, Волобуєв, 2024).

Проблематика впливу глобалізації на українську ідентичність комплексно представлена в дослідженнях В. Климончука й О. Мендріна. Дослідники вивчають українську національну ідентичність у контексті глобальних викликів

і впливів (Климончук, 2020). Відбувається футурологічне обґрунтування потенційних алгоритмів розвитку української ідентичності в умовах глобальної нестабільності. Розкривається вплив міжнародних і зовнішньополітичних преференцій українського народу або влади на сутність їхньої ідентичності. Визначається вплив процесів глокалізації та локальних соціокультурних особливостей на формування української ідентичності (Мендрін, 2021).

Український дослідник О. Мендрін стверджує, що основними викликами для формування монолітної національної ідентичності в Україні постають такі аспекти: широкий спектр гібридних загроз, поширюваних росією; вплив пострадянського соціокультурного простору; мовно-релігійні розбіжності; національно-етнічна множинність і змістова партикулярність (Мендрін, 2021). На думку вищевказаного дослідника, формування продуктивної та сталої української ідентичності має відбуватися на основі спільності мовних, релігійних, історичних, культурних, ціннісних, світоглядних, міфологічно-символічних орієнтацій. У свою чергу, наднаціональні соціокультурні процеси сприяють реконфігурації української ідентичності. Тому важливим постає врахування взаємозв'язку між локальними та глобальними соціокультурними процесами в контексті утвердження української ідентичності (Мендрін, 2021).

Розширюючи вищевказані умовиводи, В. Климончук зазначає, що відсутність стійкої чи центрованої української ідентичності призводить до виникнення й поширення деструктивних соціокультурних процесів (Климончук, 2020). До останніх можна зарахувати такі: регіональні етнокультурні конфлікти; виникнення сепаратистських рухів; боротьба за владу та вплив різноманітних об'єднань; превалювання індивідуальних інтересів певних соціальних груп над загальнонаціональними. Зважаючи на це, українська ідентичність повинна базуватися на основі культурно-історичних детермінант, які сприяють об'єднанню різноманітних соціокультурних груп. У перспективі це дасть змогу ефективно подолати внутрішні та зовнішні загальнодержавні загрози на основі створення стабільної соціокультурної системи (Климончук, 2020).

У наукових розвідках дослідниць О. Бундак та Л. Понедельник здійснюється ґрунтовна

характеристика специфіки становлення й функціонування української ідентичності в період незалежності. Вони визначають особливості поширення та змістової реконфігурації української ідентичності на основі аналітики соціокультурних процесів (Бундак, Понедельник, 2024). Основний дослідницький фокус спрямований на місце та роль культури пам'яті в процесах функціонування української ідентичності. На думку вищевказаних дослідниць, забезпечення сталої української ідентичності можливо за умови її конструювання на основі історичної пам'яті. Остання сприяє безперервному й цілісному існуванню певного типу ідентичності. Наявність єдиної ідентичності допомагає будь-якому народу ефективно розвивати власну культуру та продуктивно вирішувати соціокультурні виклики. В умовах повномасштабної війни спостерігається зростання динаміки зміни змістовно-культурних елементів української ідентичності (Бундак, Понедельник, 2024).

У дослідженнях О. Бундак та Л. Понедельник констатують, що наявність сталої репрезентації й усвідомлення ретроспективних подій на основі ціннісно-світоглядних патернів української ідентичності дає змогу зберегти розвиток національного потенціалу в умовах повномасштабної війни (Бундак, Понедельник, 2024). У ході російсько-української війни, історично-культурна спадщина та пам'ять про неї допомагає об'єднанню та консолідації суспільства у протидії глобальним або локальним загрозам. У цьому контексті важливим постає врахування багатогранності української ідентичності як наслідок потенціалу загроз для її існування в соціокультурному вимірі (Бундак, Понедельник, 2024).

Тематика дослідження української ідентичності на сучасному етапі багатогранно вивчена О. Кіндратець, Т. Сергієнко й Т. Воропаєвою. Дослідниці здійснюють ґрунтовну характеристику умов і контекстів, які сприяють формуванню державного суверенітету. У цьому контексті важливу роль відіграє українська ідентичність, яка забезпечує суспільну єдність у процесах протидії внутрішнім або зовнішнім загрозам (Кіндратець, Сергієнко, 2023). Українська ідентичність функціонує й трансформується на основі впливу широкого спектру релігійних, етнічних, національних, ціннісних,

історичних, культурних, політичних, світоглядних детермінант. Основними подіями, які сприяли ціннісно-світоглядним змінам українського суспільства й конституюванню його єдності, постають революції та протидія російським гібридним загрозам (Воропаєва, 2020).

На думку дослідниць О. Кіндратець і Т. Сергієнко, сталий розвиток української ідентичності являє собою підґрунтя для запобігання негативному впливу різноманітних соціокультурних викликів (Кіндратець, Сергієнко, 2023). Вищевказані дослідниці вважають, що українська ідентичність базується на основі синтезу гетерогенних соціокультурних компонентів. Це свідчить про змістовий плюралізм української ідентичності й варіативність його проявів. Важливу роль у контексті формування й трансформації української ідентичності здійснюють загальнонаціональні події або процеси, зокрема революції, війни. У цьому контексті дослідниця Т. Воропаєва зазначає, що українську ідентичність потрібно осмислювати спектрально на основі врахування кооперації або взаємодії різних видів ідентичності між собою в соціокультурному вимірі (Воропаєва, 2020). Тому зміна української ідентичності може впливати на внутрішньозмістову реконфігурацію інших видів ідентичності. У свою чергу, трансформації широкого спектру соціокультурних ідентичностей сприяють зміні загальнонаціональної ідентичності (Воропаєва, 2020).

Комплексне вивчення культури й політики пам'яті за часів незалежності України репрезентовано у наукових розвідках Ю. Литвиновської, Л. Стрільчук. На думку дослідниць, політика пам'яті постає одним із центральних соціокультурних процесів у контексті конструювання та поширення української ідентичності (Литвиновська, 2024). Зважаючи на це, відбувається здійснення систематизованої категоризації різноманітних періодів політики пам'яті в Україні впродовж 1991–2023 років. Здійснюється порівняльний аналіз реалізації політики пам'яті в різних темпоральних межах. Дослідниці зазначають, що в умовах протистояння російській агресії у межах українського суспільства відбувається подолання та відчуження від радянського символічно-культурного виміру. До цього періоду спостерігалися значні труднощі в процесі імплементації елементів української політики пам'яті в межах функціонування

суспільства. Однак гібридна й відкрита агресія росії спричинила актуалізацію стратегій подолання пострадянських культурних образів та утвердження культурно-історичних міфологем українського народу (Стрільчук, 2024).

Дослідниця Ю. Литвиновська зазначає, що на перших стадіях реалізації політики пам'яті основна мета поставала у відчуженні від радянських символічно-культурних і міфологічних конструктів, які визначали світогляд значної частини українців після здобуття незалежності (Литвиновська, 2024). У свою чергу, наступні етапи політики пам'яті сприяли переосмисленню українцями своєї культурно-архетипної спадщини без впливу радянських міфологем. Однією з визначальних подій у процесі формування українського фрейму інтерпретації історично-культурної спадщини постає здійснення Революції Гідності. Це зумовлено тим, що після ціннісно-світоглядних трансформацій в Україні у 2014 році відбувається утвердження ідей декомунізації й комплексного віднайдення елементів національно-громадянської ідентичності (Литвиновська, 2024).

На думку Л. Стрільчук, політика пам'яті будь-якого народу постає захисним механізмом у контексті наявності загальнонаціональних небезпек чи загроз (Стрільчук, 2024). Забезпечення продуктивної реалізації політики пам'яті передбачає колективну легітимацію ритуалів або практик спрямованих на її відтворення та підтримку в різних аспектах соціокультурного виміру. Центральними компонентами української ідентичності постають узагальнені спільні соціально-культурні практики й відчуття єдності на основі колективної легітимації культури пам'яті. Зважаючи на значний радянський і пострадянський (російський) символічно-культурний вплив на світогляд українців, спостерігається їх синкретичність. Це впливає на виникнення соціокультурних метаморфоз у контексті здійснення політики пам'яті. Дослідниця зазначає, що конструювання спільної та загальноновизнаної політики пам'яті передбачає комунікативну взаємодію між різними соціальними групами задля комплексному її впровадженню в межах держави (Стрільчук, 2024).

Грунтовне вивчення культури пам'яті й історичної пам'яті в період російської агресії на території України здійснено в дослідженнях Н. Чупріної, І. Севрук, Ю. Соколовської,

Л. Чупрія, Д. Кана. Вищевказані дослідники розкривають вплив комеморативних практик на формування політики пам'яті. Остання постає невід'ємною складовою продуктивного створення та підтримання української ідентичності в умовах зовнішніх і внутрішніх соціокультурних викликів (Chuprinova, Sevruk, Sokolovska, 2024). Важливою складовою формування української ідентичності постає формування та розвиток національно-центричних символічно-культурних міфів. Останні через втілення в меморативних практиках і соціокультурних ритуалах сприятимуть консолідації українського суспільства. У цьому контексті політика пам'яті сприяє реалізації вищевказаних процесів і феноменів у практичній площині (Чупрій, Кан, 2020).

На думку дослідниць Н. Чупріної, І. Севрук, Ю. Соколовської, наративи й універсально-символічні образи відображають історично-культурну спадщину українського народу (Chuprinova, Sevruk, Sokolovska, 2024). Вони постають основними каталізаторами формування усвідомленої громадянської позиції членів українського суспільства на засадах спільної ідентичності. Значну роль у формуванні суспільної свідомості українців здійснюють комеморативні практики. Останні транслюють змісти ретроспективних подій і дають змогу особам, які їх здійснюють, постати учасниками певного процесу. Це сприяє формуванню відчуття єдності індивідів на основі спільного переживання певних соціокультурних подій у різних темпоральних модусах (Chuprinova, Sevruk, Sokolovska, 2024).

Доповнюючи й розширюючи вищевказану позицію, українські дослідники Л. Чупрій і Д. Кан стверджують, що культура пам'яті сприяє раціональній реконструкції подій минулого, тобто дає змогу інтерпретувати чи осмислювати соціокультурні процеси минулого крізь призму сьогодення (Чупрій, Кан, 2020). Тому важливою складовою розвитку української ідентичності постає поширення різноманітних практик відтворення й транслювання політики пам'яті. Вони повинні сприяти подоланню дифузії або відцентрових тенденцій української ідентичності. Однією з фундаментальних складових солідарності українців постає колективне переживання травматичного досвіду спричиненого російською агресією. Зважаючи

на це, колективно-національна травма українців постає імпульсом до відчуття суспільного обов'язку й формування стабільної ідентичності ними (Чупрій, Кан, 2020).

У наукових розвідках дослідників В. Іваненко, В. Кривошеїн, О. Кіндратець, Т. Сергієнко здійснюється комплексне вивчення проблематики культури пам'яті в Україні в період 2014–2021 років. Демонструється, що одним із важливим елементів забезпечення державного суверенітету й національної безпеки постає розвиток політики пам'яті (Іваненко, Кривошеїн, 2022). З'ясовується значення соціокультурних детермінант, зокрема історично-культурних, мілітарних і постіндустріальних, у процесах формування й функціонування української ідентичності. Розкриваються меморативні практики сформовані в українському суспільстві після початку гібридної війни росією. У цьому контексті фундаментальну роль відіграє формування та поширення політики пам'яті. Вона сприяє формуванню спільного ціннісно-світоглядного виміру й забезпечує консолідацію українців. Наслідком цього постає ефективне подолання внутрішніх і зовнішніх національних загроз (Кіндратець, Сергієнко, 2021).

На думку дослідників В. Іваненка й В. Кривошеїна, культура та політика пам'яті українського суспільства характеризується перманентною взаємодією двох, на перший погляд, партикулярних процесів – множинністю й унілатералізмом (Іваненко, Кривошеїн, 2022). У цьому контексті звертаємо увагу, що, з одного боку, політика пам'яті намагається охоплювати широкий спектр соціокультурних подій, які стосуються різних етнічно-культурних груп наявних на території України. З іншого боку, політика пам'яті спрямована на розвиток цілісного та критичного уявлення стосовно особливостей історично-культурних подій, які стосуються українського суспільства. У процесі формування політики пам'яті важливим постають події, які забезпечують комплексну трансформацію соціокультурного виміру. До останніх можна зарахувати Революцію Гідності. Вона сприяла продукуванню нового вектору розвитку політики пам'яті на основі україноцентризму. Останній передбачає докорінне переосмислення символічно-культурних і міфологічно-архетипних образів українським суспільством (Іваненко, Кривошеїн, 2022).

Розширюючи вищевказані міркування, дослідниці О. Кіндратець і Т. Сергієнко зазначають, що намагання росії дестабілізувати соціокультурний вимір різноманітних держав сприяють консолідації українського суспільства на основі створення й розвитку національної ідентичності (Кіндратець, Сергієнко, 2021). Основна мета російської гібридної війни проти України полягає у фрагментації та поляризації соціальних груп на основі формування відмінних ціннісно-світоглядних орієнтацій. Тому створення продуктивної політики пам'яті в Україні повинно сприяти запобіганню або локалізації соціокультурних викликів, спричинених зовнішнім неоімперським впливом росії в межах гібридної війни (Кіндратець, Сергієнко, 2021).

Український дослідник В. Кириченко здійснює ґрунтовне вивчення взаємозв'язку між загальнонаціональною колективною ідентичністю й травмами українського народу в історичній ретроспективі. Звертається увага на амбівалентність або дуальність колективної суспільної травми (Кириченко, 2024). З одного боку, вона може виконувати продуктивну роль, оскільки здатна підвищувати рівень самосвідомості народу та сприяти його об'єднанню. З іншого боку, загальнонаціональний травматичний досвід може призводити до фрагментації ідентичності або ціннісно-світоглядних орієнтацій народу, як наслідок поширення регресивних або кризових явищ у суспільстві. Тому значення колективних травм певного народу залежать від їх сприйняття суспільством і соціокультурного контексту, у межах якого відбувається виникнення й опрацювання цього досвіду (Кириченко, 2024).

Здійснивши загальну характеристику й огляд наукових розвідок з тематики української ідентичності й політики пам'яті, пропонуємо провести комплексну аналітику вищезазначених досліджень. Вона (аналітика) здійснюватиметься на основі таких індикаторів і критеріїв: «спрямованість наукової розвідки»; «галузь знань дослідження»; «сильні сторони»; «прогалини/слабкі сторони». Перший індикатор – «галузь знань дослідження» – дає змогу встановити науково-дослідницький вимір, у межах якого здійснюється розвідка, наприклад, соціальні або гуманітарні науки. Другий критерій – «спрямованість наукової розвідки», визначає тип вивчення проблематики української

ідентичності, тобто його концептуально-теоретичний, емпіричний або синтетичний дослідницький фокус. Третій і четвертий індикатори – «сильні» й «слабкі сторони» – забезпечують

виявлення переваг і недоліків наукових досліджень. Результати аналітики за вищевказаними критеріями представлено у таблиці (див. додаток 1).

Додаток 1

Аналітика досліджень з тематики української ідентичності й політики пам'яті в період 2020–2025 років

№ з/п	Тематичні виміри наукових розвідок і дослідники/ці	Галузь знань дослідження	Спрямованість наукової розвідки	Сильні сторони дослідження	Слабкі сторони або прогалини дослідження
1	2	3	4	5	6
1, 2	Українська й національна ідентичність Державний суверенітет і незалежність Дослідниці: О. Кіндра-тець, Т. Сергієнко Колективна ідентичність українців Міждисциплінарне вивчення української ідентичності Дослідниця: Т. Воропаєва	Соціологічна (соціологія, політологія)	Синтетична або теоретико-практична	Визначення взаємозв'язку між незалежністю (свободою) та національною ідентичністю Характеристика причин та наслідків трансформації української ідентичності Комплексний міждисциплінарний підхід	Відсутність дефініювання й виокремлення різних типів ідентичності, які здійснюють вплив на формування та концептуалізацію української ідентичності Незначна увага до релігійного аспекту в контексті української ідентичності
3, 4	Плюрально або множинна інтерпретація ідентичності Українська ідентичність в умовах повномасштабної війни Дослідники: В. Дияк, К. Тушко Функціонування української ідентичності Алгоритми і практики ідентифікації в умовах війни Дослідники: І. Федорченко, Т. Воропаєва, Н. Авер'янова	Гуманітарна (культурологія, філософія, історія)	Синтетична	Демонстрація змістовної варіативності та перманентної мінливості української ідентичності Застосування інтегративного та міждисциплінарного науково-методологічного інструментарію у контексті дослідження української ідентичності	Незначна увага до негативних наслідків або загроз постмодерного розуміння ідентичності на засадах релятивізму Відсутність характеристики української ідентичності до повномасштабної війни
5, 6	Макрополітична ідентичність українців Етнокультурні фактори української ідентичності Дослідник: О. Мендрін Глобалізація Вплив наднаціональних факторів на українську ідентичність Дослідник: В. Климончук	Соціальна і гуманітарна (культурологія, історія політологія)	Концептуально-теоретична	Поліаспектне відображення впливу глобальних процесів на політично-культурний компоненти української ідентичності Футурологічне прогнозування потенційних сценаріїв вектору розвитку ідентичності в Україні	Недостатній рівень змістового розмежування різних типів ідентичності Відсутність комплексної аналітики глобалізаційних викликів для ідентичності
7	Теоретичне розуміння української ідентичності Емпіричне інтерпретація національної ідентичності Дослідниці: О. Бундак, Л. Понедельник	Гуманітарна (культурологія, історія)	Синтетична	Емпірична верифікація теоретичних суджень стосовно української ідентичності Історіографічний огляд основних соціокультурних викликів для української ідентичності	Відсутність урахування кризових соціокультурних подій у контексті розуміння національної ідентичності

1	2	3	4	5	6
8, 9	<p>Політика пам'яті Державне регулювання політики пам'яті Дослідниця: Ю. Литвиновська</p> <p>Культура пам'яті Політика пам'яті в Україні Пострадянські наративи Дослідниця: Л. Стрільчук</p>	Гуманітарна (культурологія, історія, філософія)	Концептуально-теоретична	<p>Комплексний опис характерних рис і наслідків політики пам'яті наявних у різні періоди незалежної України</p> <p>Здійснення деконструкції проросійських нарративів у інформаційному просторі України</p> <p>Ґрунтовне представлення практик та алгоритмів подолання пострадянських ідеологем, міфів, символічних конструктів</p>	<p>Недостатній рівень опису впливу російських гібридних загроз на формування політики пам'яті</p> <p>Відсутність опису динаміки переосмислення політики пам'яті в умовах повномасштабної війни</p>
10, 11	<p>Політика пам'яті Гібридна війна Державне регулювання культури пам'яті в Україні Дослідники: В. Іваненко, В. Кривошеїн</p> <p>Ідентичність українців Українська ідентичність в умовах інформаційної війни Дослідники: О. Кіндра-тець, Т. Сергієнко</p>	Соціальна (політологія)	Синтетична	<p>Визначення основних переваг і недоліків державної політики у сфері культури пам'яті</p> <p>Аналітика основних символічно-культурних конструктів використуваних російською пропагандою в українському інформаційному просторі</p>	<p>Недостатній рівень репрезентації впливу релігійного й пострадянського факторів на формування української ідентичності</p> <p>Неврахування широкого спектру гібридних загроз, окрім інформаційних, у контексті розуміння української ідентичності</p>
12, 13	<p>Політика пам'яті та комеморативні практики Українська ідентичність Дослідники: Л. Чупрій, Д.С. Кан</p> <p>Національна ідентичність Історична пам'ять в умовах повномасштабної війни Дослідники: Н. Чупрінова, І. Севрук, Ю. Соколовська</p>	Гуманітарна (культурологія, історія)	Концептуально-теоретична	<p>Представлення сучасних комеморативних практик, які сприяють формуванню ціннісно-світоглядних орієнтацій і спільності українського суспільства</p> <p>Розкриття українських інтерпретаційних фреймів осмислення історичної пам'яті в умовах російсько-української війни</p>	<p>Відсутність перевірки ефективності здійснення комеморативних практик українським суспільством у практичній площині</p> <p>Недостатній рівень концептуалізації перспектив трансформації осмислення історичної пам'яті українцями</p>
14	Суспільні колективні травми Українська національна ідентичність Дослідник: В. Кириченко	Соціальна (політологія, психологія)	Синтетична	Релевантна й багатогранна характеристика впливу колективної травми на функціонування національної ідентичності	Відсутність механізмів та алгоритмів подолання суспільної травми в умовах повномасштабної війни

Узагальнюючи інформацію, представлену в таблиці на основі вищевказаних критеріїв, можна отримати такі умовиводи:

а) у контексті вивчення української ідентичності відбувається превалювання наукових досліджень, які мають концептуально-теоретичний характер (це свідчить, що більшість наукових розвідок сфокусовані на концептуальному, а не прикладному дослідженні культури пам'яті й ідентичності);

б) проблематика української ідентичності й політики пам'яті найповніше представлена в соціальних і гуманітарних галузях знання (більшість наукових розвідок належать до культурологічної та політологічної сфери знань відповідно; незважаючи на це, тематика ідентичності є міждисциплінарною, оскільки вивчається в історичній, антропологічній, педагогічній, соціологічній, психологічній галузях наукового знання);

в) основні сильні сторони досліджень: релевантність використовуваних джерел; високий рівень наукової обґрунтованості теоретичних результатів і висновків; валідна міждисциплінарна методологія; комплексне вивчення різних видів ідентичності; виявлення взаємозв'язку між культурою пам'яті й національною ідентичністю; репрезентація місця та ролі української ідентичності в контексті російських гібридних загроз;

г) центральні прогалини наукових розвідок: недостатній рівень емпіричної верифікації або фальсифікації умовиводів (апелювання до ідеї постійного зростання рівня підтримки української ідентичності з 2014 року; констатування, що повномасштабна війна сприяє перманентному розвитку національної ідентичності в Україні; утвердження ідеї про повноцінне подолання радянської спадщини та дистанціювання від радянських наративів після Революції Гідності 2014 року); методологічна асиметрія через превалювання якісних методів аналізу над кількісними; відсутність дефініювання виду ідентичності, який досліджується (розгляд проблематики ідентичності без опису або конкретизації її виду, наприклад локальна, державна, цифрова, національна); недостатній рівень використання постмодерного або метамодерного концептуального фрейму в контексті розуміння ідентичності (низький рівень представленості в дослідженнях ідеї фрагментованості ідентичності, яка осмислюється в розрізі широкого спектру ідентифікацій; відсутність наукових розвідок, які осмислюють українську ідентичність крізь призму постмодерної іронії);

д) перспективи подальших наукових розвідок: визначення впливу локальних соціокультурних процесів на формування української ідентичності; визначення впливу широкого спектру російських гібридних загроз на динаміку розвитку національної ідентичності; розкриття пострадянського та неоімперського впливу росії на культуру й політику пам'яті в Україні; з'ясування ролі історичної пам'яті в процесах формування української ідентичності в умовах повномасштабної російсько-української війни.

Наукова новизна дослідження полягає в здійсненні комплексного представлення особливостей вивчення української ідентичності в соціогуманітарному знанні. У дослідженні вперше

проведено систематизовану аналітику наукових розвідок, які стосуються проблематики політики пам'яті й української ідентичності.

Отже, у межах дослідження з'ясовано, що феномен української ідентичності постає однією із центральних міждисциплінарних проблем у наукових розвідках. Розкрито, що найповніше проблематика української ідентичності й культури пам'яті розроблена в соціальних і гуманітарних галузях знання. Продемонстровано, що тематика української ідентичності ґрунтовно репрезентована в соціологічній, психологічній, культурологічній, історичній і філософській галузях знання. Установлено, що в соціальних і гуманітарних науках відбувається домінування теоретично-концептуальної спрямованості досліджень.

У здійсненій науковій розвідці визначено такі переваги проаналізованих досліджень: релевантне й комплексне міждисциплінарне обґрунтування ідентичності; використання широкого спектру якісних методів аналізу; багатогранність характеристики соціокультурних процесів, які здійснюють вплив на формування української ідентичності; ґрунтовна характеристика культури пам'яті крізь призму функціонування консолідованого суспільства. Установлено, що до основних неточностей або прогалин можна зарахувати такі: відсутність достатньої кількості практично або емпірично орієнтованих наукових розвідок з тематики української ідентичності й політики пам'яті; недостатній рівень розробленості кількісного науково-методологічного інструментарію вивчення української ідентичності або культури пам'яті; відсутність досліджень, які стосуються постструктуралістської інтерпретації ідентичності суспільства. Розкрито, що в проаналізованих наукових розвідках наявні такі фундаментальні та загальнопоширені умовиводи: українська ідентичність являє собою мінливий і синтетичний конструкт, який охоплює різноманітні елементи інших соціокультурних ідентичностей; Революція Гідності й російська гібридна війна в Україні постають каталізаторами докорінної зміни вектору розвитку та інтерпретації української ідентичності; вищевказані події сприяли зростанню самосвідомості українців, переосмисленню стратегії розвитку політики пам'яті й віднайдення власних інтерпретаційних фреймів соціокультурних

подій; консолідація суспільства на спільних цінносно-світоглядних засадах відбувається на основі продуктивного розвитку та визнання культури пам'яті народом.

У представленому науковому дослідженні виявлено, що проблематика української ідентичності може досліджуватися або розроблятися в перспективі в таких тематичних аспектах: з'ясування особливостей впливу глокалізаційних процесів на формування й поширення української

ідентичності; виявлення впливу глобалізації та зовнішньополітичних євроінтеграційних переваг українського народу на внутрішньозмістові особливості національної ідентичності; розкриття впливу російської інформаційної війни на формування неоімперських наративів, міфів і символічно-культурних кодів у межах української культури пам'яті; визначення особливостей зміни практик реалізації політики та культури пам'яті в період пандемії COVID-19 в Україні.

Список використаних джерел:

- Воропаєва Т. (2020). Трансформації колективної ідентичності громадян України: інтегративний аналіз. *Young Scientist*. № 12 (88). С. 244–250. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-49>.
- Дияк В., Тушко К., Волобуєв В. (2024). Особливості формування множинної ідентичності в умовах російсько-української війни. *Науково-теоретичний альманах Грані*. № 27 (2). С. 12–18. <https://doi.org/10.15421/172424>.
- Довганик О. (2025). Концептуалізація соціокультурного феномену ідентичності в теоріях дослідників ХХ–ХХІ століття. *Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку (напрям культурологія)*. № 50. С. 283–292. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.973>.
- Журба К. (2023). Формування української національної ідентичності зростаючої особистості в умовах воєнного стану: практичні аспекти. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*. № 7 (1). С. 1–6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7123>.
- Іваненко В., Кривошеїн В. (2022). Державна політика пам'яті в сучасній Україні в умовах інформаційної війни (2014–2021 рр.). *Grani*. № 25 (2). С. 16–21. <https://doi.org/10.15421/172218>.
- Капелюшний В. (2020). Етнічність, ідентичність і культура як ключові поняття етнології та етнокультурології: аналітичний огляд новітніх досліджень. *Сучасні проблеми національно-культурної ідентичності: регіональний вимір / ПНПУ імені В. Г. Короленка*. Т. 385. С. 3–8.
- Кириченко В. (2024). Колективні травми українців та національна ідентичність. *Журнал соціальної та практичної психології*. № 4. С. 56–60. <https://doi.org/10.32782/psy-2024-4-9>.
- Кіндратець О.М., Сергієнко Т.І. (2021). Особливості формування ідентичності українців в умовах гібридної війни. *Політикус : наук. журнал*. № 1. С. 40–46.
- Кіндратець О., Сергієнко Т. (2023). Національна ідентичність як умова збереження та зміцнення державного суверенітету. *Bulletin of Mariupol State University Series History Political Studies*. № 13 (35–36). С. 78–89. <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2023-13-35-36-78-89>.
- Литвиновська Ю. (2024). Етапи реалізації політики пам'яті в Україні (1991–2023 рр.). *КОНСЕНСУС*. № 1. С. 92–104. <https://doi.org/10.31110/consensus/2024-01/092-104>.
- Мендрін О.В. (2021). Особливості впливу етнокультурних факторів на формування макрополітичної ідентичності в Україні. *Політикус : наук. журнал*. № (5). С. 53–58.
- Рафальський О., Калакура Я., Калакура О., Юрій М. (2022). *Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / Я. Калакура, ред. ; ППіЕнд ім. І.Ф. Кураса НАН України*.
- Стрільчук Л.В. (2024). Контраверсійність політики пам'яті у сучасній Україні: проблеми подолання пострадянських наративів. У *Public history: selected issues : collective monograph*. С. 180–202. Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-465-8-8>.
- Федорченко І., Воропаєва Т., Авер'янова Н. (2025). Дослідження колективної ідентичності та ідентифікаційних практик громадян України представниками Наукової Школи «Українознавство». У *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»*. С. 106–114. Reykjavík, Iceland. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/2952>.
- Цихуляк І., Кравцов Ю., Байрамова О. (2025). Філософські виміри української ідентичності: культурологічний та політологічний аспекти. *Philosophy and Governance*. № 5 (9). <https://doi.org/10.70651/3041-248x/2025.5.02>.
- Чупрій Л.В., Кан Д.С. (2020). Комеморативні практики та політика пам'яті як чинники формування національної ідентичності. *Політикус : наук. журнал*. № 3. С. 159–166.
- Bundak O., Poniedielnyk L. (2024). Formation of Ukrainian identity: theory and practice of the present. *Cherkasy University Bulletin: Historical Sciences*. № 2. С. 51–59. <https://doi.org/10.31651/2076-5908-2024-2-51-59>.
- Chuprinova N.Y., Sevruk I.I., Sokolovska Y.V. (2024). Historical memory and national identity in the context of the russian-Ukrainian war (2014–2024). *Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University, series Historical Sciences*. № 3. С. 95–99. <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2024/3.15>.

Klymonchuk V. (2020). National identity in the conditions of globalization: dilemmas and prospects of modern Ukraine. *Visnyk of the Lviv University*. № 33. C. 108–114. <https://doi.org/10.30970/p.2020.33.14>.

References:

Voropaieva, T. (2020). Transformatsii kolektyvnoi identychnosti hromadian Ukrainy: intehratyvnyi analiz [Transformations of the collective identity of Ukrainian citizens: an integrative analysis]. *Young Scientist*, 12 (88), 244–250. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-49> [in Ukrainian].

Dyjak, V., Tushko, K., & Volobuiev, V. (2024). Osoblyvosti formuvannya mnozhyynnoi identychnosti v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny. [Peculiarities of the formation of multiple identity in the conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani*, 27 (2), 12–18. <https://doi.org/10.15421/172424> [in Ukrainian].

Dovhanyk, O. (2025). Kontseptualizatsiia sotsiokulturnoho fenomenu identychnosti v teoriiah doslidnykiv XX–XXI stolittia [Conceptualization of the socio-cultural phenomenon of identity in the theories of researchers of the XX–XXI centuries]. *Ukrainska kultura : mynule, suchasne, shliakhy rozvytku (napriam kulturolohiia)*, 50, 283–292. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.973> [in Ukrainian].

Zhurba, K. (2023). Formuvannya ukrainskoi natsionalnoi identychnosti zrostaiuchoi osobystosti v umovakh voiennoho stanu: praktychni aspekty [Formation of Ukrainian national identity of a growing individual in conditions of martial law: practical aspects]. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 7 (1), 1–6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7123> [in Ukrainian].

Ivanenko, V., & Kryvoshein, V. (2022). Derzhavna polityka pamiaty v suchasni Ukraini v umovakh informatsiinoi viiny (2014–2021 rr.) [State policy of memory in modern Ukraine in the conditions of information war (2014–2021)]. *Grani*, 25 (2), 16–21. <https://doi.org/10.15421/172218> [in Ukrainian].

Kapeliushnyi, V. (2020). Etnichnist, identychnist i kultura yak kliuchovi poniattia etnologii ta etnokulturolohi: analitychnyi ohliad novitnikh doslidzhen [Ethnicity, identity and culture as key concepts of ethnology and ethnoculturology: an analytical review of recent research]. *U Suchasni problemy natsionalno-kulturnoi identychnosti: rehionalnyi vymir*, 385 3–8. PNPi imeni V.H. Korolenka [in Ukrainian].

Kyrychenko, V. (2024). Kolektyvni travmy ukrainsiv ta natsionalna identychnist [Collective traumas of Ukrainians and national identity]. *Zhurnal sotsialnoi ta praktychnoi psykholohii*, 4, 56–60. <https://doi.org/10.32782/psy-2024-4-9> [in Ukrainian].

Kindratets, O.M., & Serhienko, T.I. (2021). Osoblyvosti formuvannya identychnosti ukrainsiv v umovakh hibrydnoi viiny. [Peculiarities of the formation of the identity of Ukrainians in the conditions of hybrid war]. *Politykus : nauk. zhurnal*, 1, 40–46 [in Ukrainian].

Kindratets, O., & Serhienko, T. (2023). Natsionalna identychnist yak umova zberezhenia ta zmitsnennia derzhavnoho suverenitetu [National identity as a condition for preserving and strengthening state sovereignty]. *Bulletin of Mariupol State University Series History Political Studies*, 13 (35–36), 78–89. <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2023-13-35-36-78-89> [in Ukrainian].

Lytvynovska, Yu. (2024). Etapy realizatsii polityky pamiaty v Ukraini (1991–2023 rr.) [Stages of implementation of memory policy in Ukraine (1991–2023)]. *KONSENSUS*, 1, 92–104. <https://doi.org/10.31110/consensus/2024-01/092-104> [in Ukrainian].

Mendrin, O.V. (2021). Osoblyvosti vplyvu etnokulturnykh faktoriv na formuvannya makropolitychnoi identychnosti v Ukraini [Peculiarities of the influence of ethnocultural factors on the formation of macropolitical identity in Ukraine]. *Politykus : nauk. zhurnal*, 5, 53–58 [in Ukrainian].

Rafalskyi, O., Kalakura, Ya., Kalakura, O., & Yurii, M. (2022). Tsyvilizatsiina identychnist ukrainstva: istoriia i suchasnist. [Civilizational identity of Ukrainians: history and present]. (Ya. Kalakura, Red.). IPiEnD im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].

Strilchuk, L.V. (2024). Kontraversiiniist polityky pamiaty u suchasni Ukraini: problemy podolannia postradianskykh naratyviv. [The controversial nature of memory politics in contemporary Ukraine: challenges of overcoming post-Soviet narratives]. *Public history: selected issues : collective monograph (s. 180–202)*. Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-465-8-8> [in Ukrainian].

Fedorchenko, I., Voropaieva, T., & Averianova, N. (2025). Doslidzhennia kolektyvnoi identychnosti ta identyfikatsiinykh praktyk hromadian Ukrainy predstavnykamy Naukovo Shkoly «Ukrainoznavstvo» [Research into collective identity and identification practices of Ukrainian citizens by representatives of the Scientific School «Ukrainian Studies»]. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA» (s. 106–114)*. Reykjavik, Iceland. Retrieved from: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/2952> [in Ukrainian].

Tsykhuliak, I., Kravtsov, Yu., & Bairamova, O. (2025). Filosofski vymiry ukrainskoi identychnosti: kulturolohichni ta politolohichni aspekty [Philosophical dimensions of Ukrainian identity: cultural and political aspects]. *Philosophy and Governance*, 5 (9). <https://doi.org/10.70651/3041-248x/2025.5.02> [in Ukrainian].

Chuprii, L.V., & Kan, D.S. (2020). Komemoratyvni praktyky ta polityka pamiaty yak chynnyky formuvannia natsionalnoi identychnosti. [Commemorative practices and memory politics as factors in the formation of national identity]. *Politykus : nauk. zhurnal*, 3, 159–166 [in Ukrainian].

Bundak, O., & Poniedielnyk, L. (2024). Formation of Ukrainian identity: theory and practice of the present. *Cherkasy University Bulletin: Historical Sciences*, 2, 51–59. <https://doi.org/10.31651/2076-5908-2024-2-51-59>.

Chuprinova, N.Y., Sevruk, I.I., & Sokolovska, Y.V. (2024). Historical memory and national identity in the context of the russian-Ukrainian war (2014–2024). *Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University*, series Historical Sciences, 3, 95–99. <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2024/3.15>.

Klymonchuk, V. (2020). National identity in the conditions of globalization: dilemmas and prospects of modern Ukraine. *Visnyk of the Lviv University*, 33, 108–114. <https://doi.org/10.30970/ppp.2020.33.14>.

Дата першого надходження статті до видання: 16.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.03.2026